

межі штрафу по всіх категоріях злочинів є чітко визначеними. Щодо фізичних осіб законодавець не зв'язує себе при конструюванні санкцій приписами ст.ст. 12, 53 КК України, адже в санкціях норм Особливої частини КК можуть передбачатися більші розміри штрафу, ніж ті, що регламентовані в Загальній частині. Таким чином, фінансові обмеження для фізичних осіб можуть дорівнювати, а можуть бути навіть більшими, ніж для юридичних.

У зв'язку із викладеним вбачається необхідним ще раз наголосити на тому, що варіант моделі кримінально-правового впливу на юридичних осіб, обраний вітчизняним законодавцем, вимагає ретельного аналізу та суттєвої доробки. Сам факт регламентації такої моделі неможна вважати ознакою «європеїзації» кримінально-правового регулювання. Системні протиріччя у тексті кримінального законодавства не сприяють реалізації принципу верховенства права, складовою частиною якого є правопевність – знання та розуміння сторонами кримінально-правових відносин «правил гри», що стає можливим лише тоді, коли кримінальний закон сформульований доступно, логічно, без внутрішніх суперечностей, вичерпно регулюючи певні суспільні відносини.

На нашу думку, загалом заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб вимагають кардинального перегляду, і, у першу чергу, це стосується тих заходів, які співпадають з видами покарання.

АБАКІНА-ПІЛЯВСЬКА
Людмила Миколаївна

МОДЕЛІ НОРМАТИВНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИЧЕТНОСТІ ДО ЗЛОЧИНУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Причетність до злочину у доктринальному кримінально-правовому вимірі трактується із різних підходів, пройшовши історично довгий шлях еволюції від складової частини вчення про співучасть, особливої форми співучасті, – до самостійної категорії кримінального права. Однак, на сучасному етапі становлення предмета дослідження пропонується визначення причетності до злочину як самостійного правового інституту на сучасному етапі її становлення як у площині науки, так і в законодавстві, як в соціологічному, так і політико-правовому полі.

Так, причетність до злочину – це умисне або необережне протиправне діяння (дія чи бездіяльність) без ознак співучасті, що пов'язане з основним (попереднім) злочином, яке не сприяло та не обумовлювало його вчинення.

Науці кримінального права відомі чотири основних види причетності до злочину – заздалегідь не обіцяне приховування злочину, злочинця та наслідків злочину; заздалегідь не обіцяне придбання, отримання чи збут майна, здобутого злочинним шляхом; заздалегідь не обіцяне потурання злочину; заздалегідь не обіцяне недонесення про достовірно відомий злочин.

Поряд із цим, ряд діянь, передбачених кримінальним законом, містять схожі риси з причетними до злочину діями, як-от: ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані; легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, придбаних іншими особами злочинним шляхом; заздалегідь не обіцяне сприяння злочинним організаціям; використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів, службова недбалість, бездіяльність військової влади. Указані дії характеризуються окремими ознаками причетності до злочину, а саме характеристикою об'єктивної сторони, особливостями зв'язку з основним (попереднім) злочином тощо.

З урахуванням особливостей та специфічних ознак, властивих певному типу правової системи, кримінальне законодавство зарубіжних країн по-різному підходить до питання нормативного регулювання інституту причетності до злочину.

Так, аналізуючи положення кримінального законодавства Великої Британії (прецедентний тип правової системи), можна дійти висновку щодо існування прямої вказівки на визнання англійським законодавцем злочинності причетного посягання. Хоча норми, яка закріплювала б визначення причетності не існує, натомість встановлюється кримінальна відповідальність осіб, що приховують злочинця, злочин, його наслідки, не повідомляють відповідним органам інформацію про злочин, злочинця, та навіть зазначається конкретний вид та розмір покарання за такі дії [1].

У результаті дослідження кримінального законодавства США встановлено ототожнення інститутів співучасті та причетності до злочину в кримінальному праві США, застосування однаково суворого покарання як до співучасників, так і до причетних осіб, об'єднання проявів такої протиправної поведінки в єдиний термін – сприяння злочину [2, 3, 4].

За кримінальним законодавством країн романо-германського (континентального) типу правових систем передбачається відповідальність за широкий спектр причетних до злочину діянь, як-то: заволодіння майном, речами тощо, які були отримані злочинним шляхом; сприяння у використанні майна, придбаного у результаті злочину; ненадання інформації про достовірно відомий злочин з метою його приховання

(КК Швеції) [5]; не перешкоджання злочину (потурання); приховування злочину; заздалегідь не обіцяне придбання або використання майна, здобутого злочинним шляхом (КК Франції) [6]. Кримінальний кодекс Іспанії не містить родового поняття причетності, однак у наявності досить широкий перелік діянь, які за своєю правовою природою становлять причетність до злочину [7]. Таким же шляхом пішов і законодавець ФРН [8].

Примітним є те, кримінальне законодавство Швеції не лише передбачає настання кримінальної відповідальності за вчинення причетного діяння, але й диференціює вид та міру покарання в залежності від тяжкості основного (попереднього) злочину. А французький законодавець визнає причетними до злочину особами тих, хто не може у відповідності до закону бути визнаний його співвиконавцем або співучасником.

У свою чергу, КК Данії встановлює кримінальну відповідальність за «сприяння злочину» та визначає, що за діяння, яке сприяє злочину, настає кримінальне покарання, а Особлива частина Кодексу передбачає злочинність дій, які утворюють причетність до злочину, як-то: приховування, придбання злочинно здобутого майна, сприяння та неперешкоджання злочинів [9].

У Йорданському кримінальному праві (релігійний тип правових систем) до видів співучасників злочину віднесено: виконавця, підбурювача та пособника, а також систематичних переховувачів. Заздалегідь не обіцяне приховування є самостійним злочином і до співучасті не належить [10, с. 283–290].

Кримінальний кодекс Республіки Узбекистан містить визначення причетності в Загальній частині, та визнає кримінально караними основні види причетності до злочину [11].

Кримінальним кодексом Республіки Гана (країна традиційного типу правових систем) під страхом кримінального покарання зобов'язує кожного громадянина вжити заходів щодо запобігання фелонії (злочину) й оголошує злочином приховування особи, яка вчинила будь-який злочин (ст. 22). Покарання за протиправне придбання майна, завідомо здобутого злочинним шляхом, встановлюється таке ж, як за той злочин, за допомогою якого здобуто таке майно (ст. 146), перешкоджання розслідуванню злочину (ст. 220), невжиття заходів щодо розслідування злочину посадовою особою (ст. 221). Указані склади розміщено у розділі злочинів проти правосуддя [12, с. 127–133].

Кримінальні закони країн далекосхідного типу правових систем (КНР, Японія) в Загальній частині не надають родового поняття причетності до злочину, але в Особливій частині встановлюють кримінальну відповідальність за діяння, які містять ознаки причетності [13]. Цікавим є те, що КК Японії вказує на те, що близького родича злочинця може

бути звільнено від кримінальної відповідальності за приховування останнього. Злочином визнається також прийняття, транспортування, зберігання, скупка і маклерство щодо краденого (ст. 256 КК Японії) [14].

Кримінальний кодекс Республіки Білорусь не містить норми, яка закріплювала б визначення причетності до злочину, однак в Особливій частині містить склади злочинів, які охоплюють основні види причетності (в тому числі і найбільш дискусійний – недонесення про злочин) [15]. Кримінальним кодексом РФ у Розділі, присвяченому питанням співучасті, також не надається визначення причетності до злочину, однак по вже схожому сценарію в Особливій частині Кодексу передбачено ряд діянь, які становлять причетність до злочину [16].

На основі проаналізованих норм кримінального законодавства зарубіжних країн, що належать до різних типів правових систем, можна констатувати факт існування як схожих рис у регулюванні питань кримінальної відповідальності за причетність, так і розбіжних властивостей. Приймаючи такі особливості до уваги та застосовуючи метод групування, можливим є виокремлення певних моделей визначення причетності до злочину у кримінальному законодавстві, яке обумовлено як особливостями правової системи країни, правовими звичаями, так і законодавчою технікою певної держави:

- модель споріднення причетності до злочину та співучасті у ньому, яка характеризується відсутністю розмежування цих кримінально-правових явищ та диференціації покарання в залежності від вчиненого виду діяння (США);
- модель встановлення кримінальної відповідальності за причетність до злочину лише у передбачених кримінальним кодексом випадках, тобто відсутність загальної норми, яка закріпила б родове поняття, але передбачення кримінальної відповідальності за окремі склади злочинів (Швеція, Франція, Республіка Казахстан, Республіка Вірменія, Киргизька Республіка, Туркменістан, Грузія, КНР, Японія, ФРГ, Росія, Україна);
- модель сприяння злочину. У силу особливостей законодавства у цілому та кримінального права, зокрема, поняття «співучасть» чи «причетність» не мають нормативного розмежування. У положеннях Загальної частини КК вказується на протиправність «сприяння злочину» (яке за своєю правовою природою становить причетність до злочину), а в Особливій частині передбачені певні склади таких діянь (Данія);
- модель самостійної правової категорії в кримінальному законодавстві. Така модель визначення причетності в законодавстві країни характеризується закріпленням поняття причетності до злочину в Загальній частині кримінального кодексу та встановлення кримінальної відповідальності за окремі склади, які є видами причетності до злочину (Йорданія, Республіка Узбекистан, Республіка Білорусія, Республіка Гана).

Література

1. Закон про кримінальне право 1967 року (Великобританія). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://constitutions.ru/archives/8113>.
2. Примірний Кримінальний кодекс США від 1962 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://constitutions.ru/archives/5849>.
3. Кримінальний кодекс штату Нью-Йорк США від 1967 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://constitutions.ru/archives/8102>.
4. Закон про боротьбу з практикою корупції за кордоном, спрямовані на боротьбу з підкупом і стосуються бухгалтерських книг та звітності переглянутий у складі публічних законів 105-36 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justice.gov/criminal/fraud/fcpa/docs/fcpa-russia.pdf>.
5. Уголовный кодекс Швеции от 21.12.1962 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sweden4rus.ru/rus/info/juridisk/ugolovnyj_kodeks_shvecii.
6. Кримінальний кодекс Франції від 01.01.1992: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243018&subID=100104265,100104266#text>.
7. Уголовный кодекс Испании от 23.11.1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1247923&subID=100111282,100111286#text>.
8. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии от 13.11.1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242733&subID=100102942,100102944,100103633#text>.
9. Уголовный кодекс Дании 1930 г.: Распоряжение № 648 от 12 августа 1997 г. с изменениями, внесенными Законом № 403 от 26 июня 1998 г., Законом № 473 от 1 июля 1998 г. и Законом № 141 от 17 марта 1999 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241524&subID=100096345,100096366,100096650#text>.
10. Саади Я. М. Виды соучастников преступления по Уголовному кодексу Иордании / Я. М. Саади // Правова держава. – 2008. – № 10. – С. 283–290.
11. Уголовный кодекс Республики Узбекистан от 22.09.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lex.uz/pages/getact.aspx?lact_id=111457.
12. Михлин А. С. Уголовное законодательство Республики Гана / А. С. Михлин // Советское государство и право. – 1962. – № 9. – С. 127–131.
13. Уголовный кодекс КНР от 14.03.1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukknr.ucoz.ru/index/0-9>.
14. Уголовный кодекс Японии от 24.04.1907 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241616&subID=100097517,100097519,100097558#text>.
15. Уголовный кодекс Республики Беларусь от 09.07.1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.kulichki.com/vip/uk/00000001.htm>.
16. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vladrieltor.ru/ugolovnykodeks>.